
**MTA Law Working Papers
2019/5.**

**Az illiberális állampolgárság
intézményrendszere**

Nagy Alíz

Magyar Tudományos Akadémia / Hungarian Academy of Sciences

Budapest

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

Nagy Alíz

Az illiberális állampolgárság intézményrendszere

Az alábbi tanulmányban amellet érvelek, hogy az állampolgárság intézménye a magyarországi illiberális fordulat következményeképpen átalakult. Így az állampolgárság már nem csupán az egyén és állam közötti kapcsolatot fedi le, hanem az illiberális állampolgárság koncepciója egy közbenső közvetítő intézményrendszer beiktatásával, az állampolgárokkal kapcsolatot tartó a magyar kormánytól függő helyzetben tartott szervezeteken keresztül valósul meg.

A magyarországi állampolgársági politika változását 2010-ig visszatekintve vizsgálom, amikor is az állampolgársági törvényből eltávolították a helyben lakás követelményét, így megteremtve az egyszerűsített honosítási eljárást (*2010. Évi XLIV. Törvény a Magyar Állampolgárságról Szóló 1993. Évi LV. Törvény Módosításáról*). Ennek eredményeképpen több mint egymillió magyar állampolgár honosítására került sor azóta (Semjén 2017). A tanulmányban e kedvezményes honosítási eljárás által leginkább érintett régióra, Erdélyre koncentrálok, ugyanis a romániai magyar kisebbség tagjai azok, akik legnagyobb számban éltek a honosítás lehetőségével (Kiss 2015).

A kutatás során négy szervezet tevékenységére fókuszálok: az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsot (EMNT), illetve a kapcsolódó romániai politikai pártot, az Erdélyi Magyar Néppártot (EMNP), továbbá a legjelentősebb romániai magyar pártot a Romániai Magyar Demokrata Szövetséget (RMDSZ) és társzervezetét az Eurotrans Alapítványt vizsgálom.

Erdély területén az állampolgársági ügyintézésre létrehoztak egy önálló intézményrendszert, mely az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács és a magyar állam megállapodásán alapul. A civil szervezet és az Igazságügyi Minisztérium megállapodása értelmében, az EMNT végzi az állampolgársági ügyintézésrel kapcsolatos tennivalókat, és létrehozza az ezeket végrehajtó irodákat, az úgy nevezett Demokrácia Központokat (“Semjén Zsolt miniszterelnök helyettes válasza Szabó Vilmos képviselő írásbeli kérdésére – K/11826/1” 2013). Mivel magyar állami közhatósági feladat nem gyakorolható más állam területén, így a szervezetek hivatalosan csak a honosítási eljáráshoz szükséges papírmunkában segíthetik az igénylőket, egyéb hivatalos állami funkciót továbbra is a konzulátus tölt be. A 2010-ben alapított Demokrácia Központokról kimutatható, hogy egyértelmű kapcsolatban állnak a

magyarországi kormánypártokhoz lojális romániai magyar párttal, a szintén 2010 decemberében létrejött Erdélyi Magyar Néppárttal (Nagy 2016).

A választójog kiterjesztése a lakóhellyel nem rendelkező magyar állampolgárok számára további munkát adott az intézményeknek. A választásokon való részvételt megelőzi ugyanis az úgynevezett „Nemzeti Regiszterbe” történő regisztráció, mely magyarországi lakóhellyel nem rendelkezők számára nem automatikus. A regisztrációban az említett civil szervezet és párt munkatársai aktívan részt vesznek (”Választási regisztrációs kampányt indított az EMNT” 2017).

2015-ben, a magyarországi kormánypártokkal való kiegyezést követően az RMDSZ és az ahhoz köthető Eurotrans Alapítvány is csatlakozott a honosítási ügyintézéshez, illetve a regisztrációs és szavazategyűjtő tevékenységhez. A közeledés annak a ténynek a fényében magyarázatot igényel, hogy korábban a magyar kormány éppen azért támogatta az EMNP-t, hogy az az RMDSZ ellenpontjaként működjön Erdélyben.

Az Eurotrans Alapítvány egy 2004 óta működő civil szervezet, melynek vezetői mások mellett az RMDSZ politikusai. Az alapítvány *”kiemelt célja a régiók közötti, hazai és nemzetközi, határokon átívelő, valamint az euróregiók keretein belül folytatott együttműködés ösztönzése, és a fejlődő régiók részvétele az Európai struktúrákban és szervezetekben, közös projektek megvalósítása érdekében”* (”Eurotrans Alapítvány Bemutatkozás” 2018). Az Alapítvány weboldala szerint a honosítási tevékenységük ezekhez a célokhoz illeszkedik. Kevés korábbi adat érhető el a szervezetről, mivel a magyar kormánnyal kötött 2015. évi megállapodás óta minden online felületet újrastrukturáltak. Az Eurotrans és RMDSZ esetében a két szervezet közötti egybefonódás még egyértelműbb, mint az EMNT és EMNP esetében, mivel az Eurotrans alapítvány gyakorlatilag nem rendelkezik önálló kommunikációs stratégiával, illetve nincsen az RMDSZ-től független tevékenysége.

Az alábbiakban azt kívánom bemutatni, hogy Magyarország illiberális fordulata mennyiben járul hozzá ahhoz, hogy e szervezetek érdekérvényesítési tevékenysége megváltozzon. Elsődlegesen az állampolgársággal foglalkozó irodalom azon ágára koncentrálok, mely az állampolgárságot, mint a politikai közösség formálóját vizsgálja. Emellett annak érdekében, hogy vázolni tudjam az illiberalizmus állampolgárságképének sajátosságait áttekintem Magyarország illiberális fordulatával foglalkozó irodalmat. Az elemzés így rámutat arra, hogy az illiberális politikai berendezkedésű államok esetében, hogyan értelmezhető az állampolgárság koncepciója.

Az állampolgárság kiterjesztése

Az állampolgárság, majd a választójog kiterjesztése által az erdélyi magyar közösségek tagjai a magyar politikai közösség tagjaivá is váltak. Az alábbiakban e politikai közösség egy viszonylag új elemével, az erdélyi intézményekkel foglalkozom. A szervezetek vizsgálata rávilágít arra, hogy az anyaállam hatására hogyan változik az erdélyi intézményrendszer. Amellett érvelek, hogy az erdélyi szervezetek érdekérvényesítési képessége a magyar kormány befolyásának növekedésével folyamatosan csökken. Mindezt a változást az állampolgársági irodalom segítségével konceptualizálom, ezen belül is arra fókuszálva, hogy az állampolgárság koncepciójának változása, milyen hatást gyakorol az adott állam politikai közösségére.

Brubaker az állampolgárság fogalmát röviden a következőképpen fogalmazza meg: „*egy olyan intézmény, mely konstruálja és folyamatosan újrakonstruálja az államot, mint az állampolgárok közösségét*”, ezáltal meghatározva, hogy kik azok, akiket tagjainak vél, és kik azok, akik idegenek (Brubaker 1992, xi). Amellett, hogy az állampolgárság fogalmának értelmezését a tanulmányban némileg szűkítem és csupán az állampolgárság felvételével kapcsolatos követelmények vizsgálatára törekszem, arra is rá kívánok világítani, hogy mind az állam által gyakorlatban megvalósított nacionalizmus, mind az állam politikai berendezkedése hatással van az állampolgársági politikákra.

Magyarország esetében a brubakeri etnikai nacionalizmus (Brubaker 1992, 1999) következményeként értelmezhető a határon túli magyarokkal kapcsolatos állampolgársági politikák megvalósítása. Brubaker a 90-es években fellendülő migrációval kapcsolatban vizsgálja a francia és német állampolgársági gyakorlatot, mindezt a polgári és etnikai nacionalizmusok eredményeképpen létrehozott, és ezáltal eltérő tartalommal felruházott állampolgárságképekkel demonstrálja (Brubaker 1992). Addig míg Brubaker esetében az állampolgársággal kapcsolatos vizsgálatok a demokratikus átmenetek eredményeképpen átalakuló állami politikák esetében vizsgálja az állampolgárság típusait, Faist és Kivisto már a migráció és globalizáció által együttesen generált változásoknak megfelelően elemzi az intézményt. Ennek megfelelően az állampolgárság tartalmának vizsgálata során Faist és Kivisto a következőképpen definiálja a fogalmat: „*az állampolgárság az állam, vagy más államhoz hasonló entitás és az állampolgár kapcsolata*” (Faist and Kivisto 2007, 13). Felhívják a figyelmet arra is, hogy az állampolgárság fogalma jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt évtizedekben, amit úgy lehet legjobban megvilágítani, ha ezt a kapcsolatot összetevőire bontjuk. Tehát szerintük az „*állampolgárság határait*” három egymással interakcióban lévő dimenzió mentén lehet leginkább meghatározni: „*a demokratikus önkormányzás, melynek része*

a politikai élethez való hozzáférés; az állampolgár jogainak és kötelességeinek összetétele; és az identitás sajátosságai, melyek a politikai közösségen belüli tagsághoz köthetők” (Faist and Kivisto 2007, 13). E dimenziók vizsgálata lehetővé teszi számukra, hogy leírják az állampolgárság valós tartalmát. Azaz azt tudják bemutatni, hogy csupán a demokratikus államok teszik elérhetővé minden állampolgáruk számára mind a három dimenzióban elérhető jogok teljességét, míg más esetekben az állampolgárság csupán egy valamilyen több-kevesebb tartalommal megtöltött státusz. Ebben az esetben a státusz annyit tesz, hogy az állam csupán bizonyos jogok és kötelezettségek hordozóiként tekint lakosaira, akik számára nem biztosítja a „*a demokratikus állampolgársághoz kapcsolódó jogokat*” (Faist and Kivisto 2007, 13).

Magyarország a nemzetpolitikai váltásának eredményeképpen – az állampolgársági törvény 2010-es módosításával, a Nemzeti Összetartozás melletti Tanúságtételről szóló törvény, az új Alaptörvény és végül a választójogi törvény átalakításából fakadóan – egyértelműen az etnikai nacionalizmusnak megfelelően értelmezi az állampolgárság koncepcióját. Azonban annak érdekében, hogy fel tudjam vázolni, hogy az állampolgárság intézménye pontosan milyen változásokon ment át ennek a magyarországi szabályozásnak a következményeképpen, az állampolgársági politikák vizsgálata során elsősorban a honosítás intézményére koncentrálok. Ugyanis az elemzésben amellet érvelek, hogy a magyarországi állampolgársági politika fontos eleme, hogy a honosítási eljárás végrehajtásában erdélyi szervezetek vesznek részt. Azt az állításomat kívánom a továbbiakban alátámasztani, hogy a szervezetek részvétele ebben a tevékenységben meghatározza a Magyarország által alkalmazott állampolgárság koncepcióját. Ennek érdekében az alábbiakban először bemutatom, hogy a honosítás intézménye, miképpen értelmezhető az állampolgársággal kapcsolatos irodalom tükrében.

Orgad három fő irányvonalat határoz meg, amely mentén a honosítás értelmezésére tesz kísérletet. Ezek a honosítást mint egy szerződést, politikai tesztet és nemzetépítési eszközt mutatják be (Orgad 2017). Továbbá tárgyalja a honosítás legitimitásának kérdését különböző állampolgárság-koncepciók fényében, illetve a nemzetről alkotott különböző felfogások tekintetében is.

Az állampolgárságot mint szerződést véleménye szerint amiatt van értelme vizsgálni, mivel a honosítás eredményeképpen valójában a politikai közösségbe elnyert tagság feltételezi, hogy az új állampolgárok beleegyeznek abba, ahogyan az adott politikai közösség felépül. Ugyanis azok, akik már eredendően tagjai a közösségnek, elfogadják annak szabályait, míg az új tagok az állampolgári eskü, vagy fogadalom letétele során juttatják kifejezésre ezt a beleegyezésüket. A honosítás politikai teszt tartalma azt az igényt fejezi ki, miszerint a politikai

közösség új tagjainak „*bizonyítaniuk kell, hogy érdemesek-e a társadalmon belüli tagságra*” (Orgad 2017, 341). A szerződés szerű honosítással szemben a teszt nem a két fél közös megegyezésén alapul, hanem inkább egy a honosítást kérelmező törekvéseinek a kifejezésére szolgál, e során bizonyítja a kérelmező, hogy valóban érdemes arra, hogy a politikai közösség tagjává váljon.

A magyar esetben a szerződés szerű honosításra láthatunk példát, hiszen a határon túli magyarok körében a tesztől eltekint a szabályozás. Az orgadi logikával egybeesik, hogy a fogadalom, vagy eskü szövege tartalmazza, hogy az állampolgárok felelősséget viselnek Magyarország iránt (“Ügyintézés - Honosítás és visszahonosítás” 2019).

A honosítás, mint nemzetépítési eszköz azt a célt szolgálja, hogy egyesítse a valamilyen képzelt vagy valós kulturális alapon azonosnak tekintett személyek körét. Ennek többféle módozata lehet, az egyik, mikor különböző állampolgári integrációs programok keretében a jövőbeli állampolgárok integrációja zajlik, ez inkább az Egyesült Államokra jellemző. Míg a másik az európai típusú modell, melyben az „*integrációs kurzusok a szolidaritás és egység megteremtésének*” eszközei (Orgad 2017, 343). Tehát ebben az esetben a kulturális azonosság valójában a hosszabb távú együttélés és a társadalomba való integráció eredményeképpen kialakult azonosságot fedí. Ez hasonló Carens érveléséhez, miszerint azok a bevándorlók, akik hosszabb ideje egy adott állam társadalmának részesei, miután átlépnek egy bizonyos „*küszöböt*”, már jogosultak az állampolgárság könnyített elnyerésére (Carens 2003, 2013, 50). Mind a két szerző a liberális demokráciák szempontjából közelíti meg a kérdést. Carens szerint a liberális demokratikus elvek megkövetelik, hogy az államok kötelezzék el magukat a nyitott határok politikája mellett. Ezt az alapján a meggyőződése alapján vezeti le, hogy a liberális értékrend morális alapja Rawls igazságosságelméletére építve az, hogy a rosszabb helyzetben lévők számára a jobb helyzetben lévők támogatást kell biztosítsanak, így akár a politikai közösségen belül tagságra is nyitottnak kell lenniük azok számára, aki önhibájukon kívül nem tartoznak bele ebbe közösségbe (Carens 2013, 264 a korai Rawlsra hivatkozik, annak ellenére, hogy Rawls később változtatott ezen az elképzelésén: Rawls 1971). A migráció kapcsán Orgad ugyanerre az elvre hivatkozva tartja legitimnek a bevándorlók befogadását az európai politikai közösségekbe (Orgad 2010, 90).

Bauböck némileg ellentmondva Carens érvelésének azonban az államok szerepét a transznacionalizmus mentén írja le (Bauböck 1994, 2003, 2007, 2018). Míg Carens esetében az állampolgárság kozmopolita koncepciója azt követeli meg, hogy az egyes államok az egyenlőtlenségek feloldását az állampolgárság globális, vagy kozmopolita koncepciójával valósítsák meg, addig Bauböck a transznacionális állampolgárság koncepcióját hangsúlyozza.

Azaz a transznacionális állampolgárság egymást fedő affiliációk mentén jön létre, mely során a területi állam felelőssége az egyenlőség megteremtése. Azaz míg Carens a határok kinyitásával, gyakorlatilag a globalitás által látja feloldhatónak az egyenlőség és igazságosság megvalósítását, addig ezt Bauböck nemzetállami keretben is kivitelezhetőnek tartja. Így Carensnél és Orgadnál a honosítás a bevándorlók esetében egyfajta integrációs folyamat eredményeképpen jön létre, addig Bauböcknél nem csupán az integráció kap kiemelt szerepet, hanem az is, hogy a többes állampolgárok milyen kapcsolatot őriznek meg a származási országukkal.

Orgad, Carens és Bauböck is elsősorban a bevándorlók kapcsán értelmezik szövegeikben az állampolgárság tartalmát. Azonban ez az elemzés nem a bevándorlók esetében vizsgálja a honosítás intézményét, hanem a magyarországi lakóhellyel nem rendelkező, magyar nemzetiségű személyek körében. Ez a típusú honosítás a nemzetépítés eszközeként értelmezhető a szolidaritás és egységesség megteremtésének érdekében, viszont nem integrációs kurzusok, hanem egyéb politikai intézkedések által éri el a magyar kormány a kulturális azonosság fenntartását. Mivel a kulturális azonosság sok tekintetben már adott, így nem annak a fejlesztése, csupán annak megőrzése a cél.

Belátható, hogy az itt tárgyalt állampolgárság-koncepciók mindegyike a liberális demokráciák szervező elvei mentén vizsgálják az állampolgárság politikákat, a honosítást mint a politikai közösség formálóját. A továbbiakban azonban arra az állampolgársági politikára fogok rávilágítani, mely az illiberális politikai berendezkedés eredményeképpen jön létre. Ez utóbbi esetben sem a globális igazságosságelmélet, sem az egymást fedő affiliációk eredményeképpen létrejövő lokális nemzetállami keretek nem tartalmazzák az illiberális állampolgársági politikák legitimitásának kritériumait. Mielőtt azonban kitértek az illiberális állampolgárság koncepciójának elemzésére áttekintem Magyarország illiberális fordulatának sajátosságait, annak érdekében, hogy be tudjam mutatni, milyen szerepet kapnak az általam tárgyalt erdélyi szervezetek e folyamatban.

A magyarországi illiberális fordulat

Az illiberalizmust elemző szerzők eltérő tudományágak képviselőiként más-más megközelítésben ugyan, de egyetértenek abban, hogy az illiberális kormányzatok eszköztárába tartozik a különböző intézmények függő helyzetbe hozása. Az alábbiakban amellet érvelek, hogy az illiberalizmus által kialakított politikai közösség esetében a magyarországi lakóhellyel nem rendelkező erdélyi magyar állampolgárokkal ezek a függő helyzetben tartott intézmények tartanak kapcsolatot.

Az illiberális fordulat által átalakított politikai közösségek egyik fő kérdése, hogy hol húzhatók meg a politikai közösség határai, kik azok, akiket a politikai közösségbe tartozókként elfogadunk (Müller 2016, 74–77). Az illiberalizmus azt feltételezi, hogy önkényes döntések születnek arról, hogy kiket fogadnak be, vagy zárnak ki a politikai közösségből.

Müller, azt értelmezve, hogy hogyan közelítjük meg az illiberális kormányzatokat, azt állítja, hogy normatív szempontból kizárónak minősíthetjük őket. Ehhez kapcsolja a politikatudományban a határok problémájaként azonosított jelenséget. Azaz a demokrácia egyik kihívását, miszerint az embereknek kell arról dönteniük, hogy kik válhatnak a politikai közösség tagjaivá. Ez inherensen előfeltételezi, hogy ismerjük azoknak a személyeknek a körét, akik ennek a közösségnek a tagjai, akik döntéseket tudnak hozni. Müller szerint a populizmus azt eredményezi, hogy a populista vezetők az állampolgárok egy csoportját, azokat akik támogatják őket, megfelelő vagy jó állampolgárokként azonosítják, míg a másik csoportot gyakorlatilag kizárják a politikai diskurzusból. Ugyan *„ezek az állampolgárok hivatalosan nincsenek kizárva, de valójában saját, önálló értékeiknek a közösség által elfogadott legitimitását, azt amit ezek a polgárok jónak tartanak, az ő materiális igényeiket kérdőre vonják, sőt akár kijelenthető az is, hogy ezek nem számítanak”* (Müller 2016, 82). Müller ezt Lefortra hivatkozva így fogalmazza meg a nép kontextusában: *„a populisták számára az első lépés az, hogy »kiválasszák a népet a népen belül«, hiszen egy populista sajátos képességgel rendelkezik arra, hogy megismerje a valódi népakaratot. Így „a nép” egy olyan fiktív entitássá válik, ami kívül áll az érvényes demokratikus eljárásokon; egy olyan homogén csoportta, amelyre hivatkozva zárójelbe lehet tenni a tényleges választási eredményeket egy demokráciában”* (Müller 2015, 43; Lefort 1988, 79).

Scheppele 2018-as összegzése, szintén a politikai közösség tagjainak kiválasztása kapcsán azt mutatja be, hogy a populista, vagy illiberális kormányok, hogyan képesek legálisnak látszó keretek között bebiztosítani saját hatalmukat. Felvázolja azt a *„mintázatot, amelyet most 2018-ban már elfogadottnak vélhetünk: egy ugyan törékeny, de mégiscsak demokratikus berendezkedésű állam átalakító erejű választásokkal szembeül”* (Scheppele 2018, 545). A karizmatikus vezető, aki az emberek nyelvét beszéli, szembehelyezkedik az elittel, átalakítja az alkotmányos rendet. Scheppele szerint ugyan összefügg az egyes országok demokratikus hanyatlása azok gazdasági nehézségeivel, de valójában több esetben is megfigyelhető, hogy az általa karizmatikusnak nevezett vezetők még a gazdasági kihívások előtt megjelentek, ezért nem elég csak a gazdasági változásokban keresni a választ. Ahogy fogalmaz ez a demokratikus hanyatlás azért problémás, mert az autokraták azt tudják elhíttetni, hogy a törvényesség és alkotmányosság eszközeivel élnek.

Scheppele szerint az új típusú antidemokratikus államok karizmatikus vezetői átalakítják azt a politikai filozófiai iskolát, ahol liberálisnak lehetett nevezni minden olyan politikát, ami alkotmányosságra és demokratikusságra épült, és minden ezzel ellentétet pedig illiberálisnak neveztek. Azonban, mivel ezek az új karizmatikus vezetők hangsúlyozzák a választások fontosságát, és saját választási győzelmeiket használják fel arra, hogy reformtevékenységeiket legitimizálják, valójában már nem hagyatkozhatunk erre a „*fekete-fehér*” elképzelésre (Scheppele 2018, 561–62). Tehát valójában a jog, az alkotmányosság és demokratikusság elvesztette korábbi tartalmát, pontosabban ezek az illiberális vezetők átalakították annak tartalmát. Míg a jog eredeti felfogásának megfelelően, annak tartalma az, mely a demokratikusságot megteremti, addig az illiberalizmusnak köszönhetően ez már nem számít, a jog létezése csupán egy technikai szükséglet, melyben a karizmatikus, választások által legitimált vezetők a céljaik eléréséhez szükséges eszközöket megteremtik és a jog intézményeit valójában hatalmuk gyakorlásának eszközeként használják.

Jenne és Mudde felhívják a figyelmet arra, hogy Magyarország illiberális fordulata jelentős kihívást állít a liberális demokráciák elé (Jenne and Mudde 2012). Ugyanis mindez, a Scheppele által autokratikus legalizmusnak nevezett keretek között ment végbe, látszólag demokratikusan elfogadott alkotmányozási folyamat eredményeképpen (Bánkuti, Halmi, és Scheppele 2012). Scheppele egy 2013-as tanulmányában az általa alkotott fogalommal „*Frankenstate pioneer*”-nak nevezte Magyarországot. Ebben a cikkben azt tárgyalja, hogy a jogállamiság lebontása milyen alkotmányos eszközökkel lehetséges. Ennek értelmében a magyarországi alkotmányos forradalom azért volt lehetséges, mivel az alkotmányt és a választási rendszert a demokratikus átmenetkor egy sokpárti parlamenti berendezkedésre alkották meg. Scheppele szerint azonban „*2010-ben, egy két-és-fél-pártot magába foglaló pártrendszerben meglepően könnyű volt elnyerni a kétharmadot*” (Scheppele 2013, 560). Tehát csupán kevés ellenzéki párt jelenléte egy olyan választási rendszerben, melyet „*néhány nagyobb párt helyett, legalább egy tucat kisebb párt meglétére szabtak*” (Scheppele 2013, 560) tette lehetővé hogy a Fidesz-KDNP 53%-os listás támogatással elnyerje a kétharmados többséget.

2010-et követően a magyar berendezkedést a kompetitív autoriter rezsimek, vagy másképp a hibrid rezsimek irodalmával írják le. Szűcs 2018-as a magyarországi berendezkedésről szóló, illetve az ehhez kapcsolódó tudományos vitát összefoglaló tanulmányában Levitsky és Way, valamint Schedler munkáira támaszkodik (Szűcs 2018, 48). Levitsky és Way a két pólusú világrend felbomlása után, annak következményeként vizsgálja a különböző régiók államainak berendezkedéseit, olyan rendszerekre fektetve a hangsúlyt, ahol

a versengő választások mellett az autoritarianizmus bizonyos foka megtalálható (Levitsky and Way 2010). Elemzésük szerint, mely ellentmond a korábban elfogadott elméleti megközelítéseknek, a demokratikus berendezkedés kialakulása vagy annak hiánya nem csak a belpolitikai küzdelmek eredménye, hanem ugyan esetenként változó módon, de valójában külső, nemzetközi tényezők is szerepet játszanak, egészen pontosan a Nyugattól való távolság vagy kapcsolat minősége befolyásolja a demokratikusság mértékét (Levitsky and Way 2010, 37–84). Schedler szintén a kompetitív autoriter rezsimek esetében vizsgálja a kormányzat és ellenzék viszonyát is az, általa politikai institucionalizmusként jellemzett jelenségre hívja fel a figyelmet, és így a cselekvőket és választásközpontú megközelítést helyezi középpontba (Schedler 2013, 1–26). Tehát e megközelítés alapján a kompetitív autoriter rezsimek elsődleges manipulációs tere a választások intézménye, ennek megfelelően alkotja meg a „*választási tekintélyelvű rendszer*” fogalmát.

Már ebből a két rövid leírásból is látható, hogy a végbemenő politikai változások elemzése eltérnek, különböző szerzők más és más elemekre fektetik a hangsúlyt. Tóth megkísérli felvázolni az autoriter államok közös vonásait. Röviden így foglalja össze mások álláspontját: „*[s]okak szerint e rendszerek zöme is az alkotmányos demokráciák körébe tartozik, de – úgymond – nem liberális, hanem illiberális; nem konszenzuális, hanem többségi elvű; nem elitista, hanem populista; nem kozmopolita, inkább nacionalista; és nem neutrális, hanem vallási alapú*” (Tóth 2016, 5). Tóth megerősíti Müller érvelését, miszerint a „*populista vezér kizárólagos igényt támaszt a nép morális képviselőjére*”, tehát annak ellenére, hogy az illiberális rendszerekben a karizmatikus vezető a „*nép szuverenitására apellál, azt távolról sem tartja tiszteletben, mivel a nyilvános diskurzus eltorzítása, a politikai riválisok démonizálása, az intézmények elfoglalása és más hasonló jelenségek miatt nem beszélhetünk demokratikus néprészvételi eljárásokról*” (Tóth 2016, 7).

Bozóki és Hegedűs szerint „*Magyarország uralmi formája jelenleg »kívülről korlátozott hibrid rendszernek« tekinthető*” (Bozóki and Hegedűs 2017a, 7). A rendszer vizsgálata során mások mellett az általam fent hivatkozott irodalmi közegre is támaszkodnak azonban, ahogyan Jenne és Mudde (2012), illetve Körtevényesi és Majtényi (2017) is kitérnek az Európai Unió szerepére is. Jenne és Mudde azt vizsgálta, hogy az európai uniós tagság meg tudja-e állítani, korlátozni tudja-e az állam demokratikus hanyatlását, míg Körtevényesi és Majtényi azt állapítják meg, hogy Magyarországon az exkluzív értékek alkotmányos elismerése az Európai Unió által támogatott inkluzív alkotmányos értékek hanyatlásához vezet. Érvelésük szerint a tagállamok, illetve elsősorban Magyarország nemzeti identitásának ilyen típusú illiberális átalakítása ütközik az európai uniós értékekkel. Bemutatják, hogy az EU nem volt

felkészülve a potenciálisan átalakuló, egyre inkább kizáró alkotmányos értékekkel rendelkező nemzeti identitást felébresztő illiberális államok európai intézményekben való politikai részvételére (Körtvélyesi and Majtényi 2017). Az általuk nemzeti identitásnak nevezett fogalom valójában az államoknak azt a sajátosságát írja le, hogy milyen értékeket emelnek alkotmányos szintre, melyek mentén határozzák meg saját államiságukat. A tanulmányban azt a konfliktust árnyalják, hogy amíg az Európai Unió tiszteletben tartja a tagállamok ilyen értelemben vett nemzeti identitását, az intézményi hiányosságokkal együtt hozzájárulhat az olyan típusú demokratikus hanyatláshoz, mely Magyarországon végbemegy (Körtvélyesi and Majtényi 2017, 1726). Bozóki és Hegedűs mindezt úgy fogalmazza meg, hogy az *„Európai Unió egyszerre »belpolitikai« és »külpolitikai« tér, rendszerelméleti nézőpontból egyszerre környezete és a politikai rendszer szerves, elválaszthatatlan része Magyarország számára”* aminek köszönhetően az *„EU »rezsimefenntartó« és »rezsimekorlátozó« funkciókat egyaránt ellát”* (Bozóki and Hegedűs 2017a, 8).

A szerzők érvelése az eltérések ellenére egy ponton minden esetben közös. Ezeknek az illiberális rendszereknek mindenképpen része a független intézmények függő helyzetbe hozása. Az alkotmányjog irányából megközelítve ezt úgy írják le, hogy egy demokratikus jogállam esetében melyek lennének azok a szervek, melyek független, ellenőrző funkciót tölthetnének be, de egy autoriter rendszerben *„hipokrata módon alkotmányos jogelvekre hivatkozva”* (Tóth 2016, 11) a karizmatikus vezető befolyása alá kerülnek (Tóth 2016, 11; Scheppele 2013, 561; Bánkuti, Halmai, és Scheppele 2012, 139; Körtvélyesi és Majtényi 2017, 1731). Schedler, Levitsky, Way, és a politikatudomány irányából közelítő szerzők pedig arra a gondolatmenetre hivatkozva foglalják ezt össze, hogy a demokratikus átmenetek során, vagy a demokratizáció folyamatában, mely intézmények azok, amelyek a demokratikusságot biztosíthatnák viszont az autoriter, vagy populista vezetők ezeket átalakítják, vagy függő helyzetbe hozzák (Schedler 2013, 23–25; Levitsky and Way 2010, 9; Gyulai and Stein-Zalai 2016, 49; Bozóki and Hegedűs 2017a, 15, 2017b, 1174).

Az alábbiakban azt kívánom bemutatni, hogy az ilyen típusú állami berendezkedés milyen konkrét következményekkel jár az állampolgárság-politikák tekintetében és ezek a politikák, hogyan érvényesülnek Erdélyben. Az erdélyi szervezetek vizsgálata rávilágít az illiberalizmus állampolgárokkal kapcsolatos következményeire: az állampolgárság már nem csupán az állam és egyén közötti kapcsolat, hanem egy olyan átpolitizált jogi intézmény, mely a *„karizmatikus vezető”* céljainak megfelelően, az illiberális kormányzat eszközeként alakítható és használható.

Müller Beaumonta hivatkozva azt írja, hogy a populizmus „*tágon meghatározva egyszerűen az »állampolgári részvétel« vagy »társadalmi mozgósítás« (vagyis – a másik oldalról – a bírák és más elitek hatalma elleni fellépés) szinonimájává válik*” (Müller 2015, 41; Beaumont 2014, 4). Érvélem szerint ez nem csupán a populizmus elitellenességét jelenti, hanem azt is értelmeznünk kell, hogy az illiberális kormányzatok, ezen állampolgársági részvételre hagyatkozva, hogyan alakítják át magát az állampolgárság intézményét.

Az illiberális állampolgárság koncepciója

Magyarország illiberális fordulatával kapcsolatosan arra törekszem rávilágítani, hogy a politikai berendezkedés átalakítása során, milyen új szerepet kapnak az erdélyi intézmények, melyek az alkotmányosság elveinek érvényesülése nélkül a kormányzó párt eszközeiként használhatók. Ebből következik, hogy az állampolgárság fogalmának Faist és Kivisto által vázolt értelmezési kerete szerint a demokratikus intézmények hiányában, az állampolgárság összetevőire bontva, már kevésbé teszi lehetővé az állampolgárok számára a jogok teljességének elérését, inkább az állampolgárok különböző csoportjai számára biztosított érvényesülési terekben, különböző státuszú egyének közösségeiként válik értelmezhetővé az állam és polgára közötti kapcsolat.

Az illiberális állampolgárság koncepcióját általában azokban az esetekben használja a szakirodalom, amikor az államok által kialakított állampolgárság politikák túlterjeszkednek a liberális demokráciák által támasztott sztenderdeken, ezek elveinek megfelelően nem igazolható az állampolgárságot igénylők közötti különbségtétel. Dumbrava 27 európai uniós ország állampolgársági politikáinak vizsgálata során méri fel a liberális demokráciák szabályozási lehetőségeit és állapítja meg, hogy az illiberális állampolgársági szabályozások lényege nem csupán az etnikai-kulturális preferenciákat tartalmazó államok esetében érhető tetten (Dumbrava 2010). Elemzése alapján azt nevezhetjük illiberális állampolgársági szabályozásnak, amikor a különböző preferenciális elemek beépítése az állami gyakorlatokba, akár etnikai-kulturális, akár polgári-területi dimenziók mentén nem igazolható a liberális demokratikusság sztenderdjei szerint. Azonban ebben a dolgozatba amellet érvelek, hogy az illiberális állampolgársági politika nem csupán ezekben a formális szabályokban érhető tetten, hanem az informális normák szerepe is kiemelkedő a koncepció vizsgálata során.

Vink az állampolgársági politikákat összehasonlító tanulmányában azt javasolja, hogy három dimenzió mentén értelmezzük ezeket (Vink 2017, 2). Az első szerint az állampolgárság rendszerét meghatározza az általa létrehozott tagság és az ehhez kapcsolódó jogok, a második dimenzió e kettő egymáshoz való kapcsolatát írja le, a harmadik pedig az általam jelenleg

kihangsúlyozott formális és informális normák szerepére hívja fel a figyelmet. Vink szerint a formális normák, mint az alkotmányban, jogszabályokban meghatározott elvek érvényesülése mellett, szükség van az informális normák vizsgálatára is. Informális elvek érvényesülése alatt elsősorban azt érti, hogy az állampolgársági politikák gyakorlati megvalósulása pontosan hogyan történik, ezek leghétköznapibb megnyilvánulása a honosítás intézménye.

A politikai közösséghez tartozás a határon túli állampolgárok esetében az egyszerűsített honosítási eljárás, majd a választási regisztráció révén jött létre. Vink felhívja a figyelmet azokra az informális normákra, melyek szerepet játszanak a politikai közösség formálásában. Informális normák vizsgálata alatt azt érti, hogy az adott államok hogyan implementálják a különböző jogszabályok által megteremtett honosítási eljárásokat. Azonban azon túl, hogy ezek jelentőségére felhívja a figyelmet, nem vázolja fel, hogy pontosan milyen analitikus keretben lehetne az informális normákat vizsgálni, vagy hogy ezek milyen különböző implikációkkal rendelkezhetnek. Csupán egy jelenséget vizsgál, a bevándorlók számára biztosított állampolgársági eljárások tekintetében, még pedig azt, hogy mennyiben teszi egy állam könnyen elérhetővé az állampolgárság felvételét a területére érkezett személyek számára (Vink 2017, 223). Ez összhangban van Orgad, Bauböck és Carens megközelítéseivel, akik szintén a bevándorló népesség számára biztosított állampolgársági politikák mentén értelmezi azok legitimitását (Orgad 2017; Bauböck 2007; Carens 2013).

Azonban a Vink által meghatározott informális elvek szerepe alaposabb vizsgálatot érdemel, hiszen ez nem csupán a bevándorló népesség esetén alkalmazandó politikák értelmezésében segít. Sőt valójában a lakóhellyel nem rendelkező állampolgárok honosítási eljárásának vizsgálatában még jelentősebb módon tud hozzájárulni az állampolgárság intézményének megértéséhez. Vink szerint az, hogy az adott állam, milyen informális keretek között biztosít lehetőséget az állampolgárságot kérvényezők számára arról árulkodik, hogy az adott állam politikai közössége mennyire befogadó, esetleg mennyiben kizáró. Azonban, ha ezt az informális keretet részletesebben megvizsgáljuk láthatóvá válik, hogy nem csupán a befogadó-kizáró tengely mentén van értelme az állampolgársági politikák gyakorlati megvalósulásának vizsgálatának.

Az erdélyi szervezetek működésének vizsgálata arra mutat rá, hogy az állampolgársági ügyintézésre létrehozott informális keret nem teljesíti be feladatát csupán az egyszerűsített honosítási eljárásban való részvétellel. Az informális elvek érvényesülése csupán bevándorlók esetében szükségszerűen megáll az állampolgársági ügyintézés végével, ugyanis amint a bevándorolt személyek elnyerik állampolgári státuszukat az intézményrendszer sem formális,

sem informális elemei nem gyakorolnak rájuk hatását. Állampolgári státuszukban már az állam szervezetrendszerében ugyanolyan állampolgári minőségükben érvényesülnek, mint bárki más.

Azonban a lakóhellyel nem rendelkező állampolgárok esetében látható, hogy ez az informális normák mentén szerveződő intézményrendszer rekurrens módon, újra és újra megjelenik az állampolgárok életében és a politikai közösségen belüli tagságuk érvényesítése során folyamatosan találkoznak ezzel. Erdély esetében az informális normák mentén szerveződő intézményrendszer tagjai az általam elemzett szervezetek. A szervezetek kialakulását, tevékenységét és hétköznapi működését vizsgálva belátható, hogy az állampolgársági ügyintézésen alapuló intézményrendszer folyamatosan újratermeli kapcsolatait a kettős állampolgárokkal. Mégpedig e kapcsolatok újratermelésének mechanizmusa kétirányú. Egyik oldalról a szervezetek, mint a romániai politikai közösség tagjai kapcsolatot tartanak az új magyar állampolgárokkal, akikre potenciális választópolgáraikként tekintenek. Másik oldalról pedig a magyar politikai közösség tagjaiként, a magyarországi politikai események kapcsán újra és újra megújítják kapcsolataikat, hogy a magyarországi választásokra is tudják mobilizálni ezeket a kettős állampolgárokat.

E paradox helyzet megnyilvánulására egy példa és egyszerre a magyarországi függőség egyik reprezentatív megnyilvánulása a magyarországi választásokat megelőző időszakban a választási regisztrációs kampány, melyben mind az EMNT/EMNP és mind az RMDSZ/Eurotrans Alapítvány együttesen részt vett. Egyrészt mind a két szervezet a magyarországi választásokat megelőzően létrehozott egy külön a választási regisztrációt segítő hálózatot, mely működtetéséről egyébként semmilyen formális megállapodás nem született a magyar állammal. Az EMNT és EMNP a 2014-es választásokra a saját honlapjukon belüli aloddallal segítették a választási regisztrációt ("Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács - Regisztráció a Magyarországi Választásokra" 2014). Majd az RMDSZ is csatlakozott a magyarországi választásokat megelőző regisztrációs kampányhoz saját infrastruktúrájukra támaszkodva. Azonban az RMDSZ vezetők nyilatkozatai arra engednek következtetni, hogy ekkor a Fidesz-RMDSZ megállapodást megelőzően elsődlegesen a romániai magyarok helyi politikai mobilizációja volt a célja a legnagyobb romániai magyar pártnak. Ugyanis a magyarországi választásokhoz kapcsolódó regisztrációs kampányt összekötötték az erdélyi európa parlamenti választásokra toborzással ("Partnere Lesz a Magyar Kormánynek Az RMDSZ a Választási Regisztráció Népszerűsítésében" 2014).

Azonban a 2015-ös megállapodást követően az Eurotrans Alapítvány már formálisan (ugyan továbbra is anélkül, hogy az ebben való részvétel bármilyen dokumentumban le lenne fektetve) részt vesz a 2018-as magyarországi választásokat megelőző regisztrációs

kampányban, mégpedig egy a regisztrációt segítő honlap létrehozásával. A www.regisztracio.ro weboldal stílusjegyeiben nagyban hasonlít a magyarországi nemzeti konzultációs honlaphoz (“Választások 2018. - Regisztráció” 2018; “Nemzeti Konzultáció 2018” 2018). Hasonló célból hozott létre egy honlapot az EMNT is (“Tájékoztató Honlapot Indított a Regisztrációról Az EMNT És a Néppárt” 2017), mely azonban formailag inkább a magyarországi kormányablakhoz, a kormányzati ügyfélszolgálat weboldalához hasonlít (“Választás.Infó – a Magyarországi Választásokról Az Erdélyben Élő Magyar Állampolgároknak” 2018; “Kormányablak” 2019).

Az a tény, hogy a magyarországi választásokra történő felkészülés kapcsán a szervezetek úgy döntenek, hogy egy olyan rendszert alakítanak ki, mely formájában egybeesik az anyaállami hivatalos felületekkel, azt támasztja alá, hogy az anyaállami kontextus megteremtése tevékenységükben kiemelt szerepet kap. Valójában az a tény nem indokolhatja teljes mértékben ezen felületek ilyen formájú kialakítását, hogy az erdélyi magyar kettős állampolgárok már ismerik ezeket a struktúrákat, így ezek segítenek a könnyebb ügyintézésben, tájékozódásban. Annak ellenére, hogy a nemzeti konzultációs ívek megjelennek Erdélyben, a nemzeti konzultáció egyéb elemei nem szerepelnek az erdélyi hétköznapiakban olyan mértékben, mint Magyarországon. Ugyan az egyes nemzeti konzultációs időszakokat megelőzően több magyar nyelvű, kormány közeli hírportálon jelent meg a nemzeti konzultációra felhívó hirdetés, de Erdélyben nem volt plakátkampány. Az erdélyi magyar fiatalok médiafogyasztási szokásai pedig alátámasztják, hogy annak ellenére, hogy a legtöbb háztartásban elérhetőek a magyar állami csatornák, ahol a nemzeti konzultációra felhívó hirdetések akár a mindennapok részei is lehetnének, valójában ezek nézettsége nagyon alacsony az erdélyi magyarok körében (Barna and Kiss 2013).

Az az érv, hogy a kormányablak mintájára azért volt érdemes az EMNT választással kapcsolatos weboldalát felépíteni, mert a magyar állampolgárok ismerik ezt a felületet, sem meggyőző. Hiszen az EMNT a Demokrácia Központok hálózatával éppen azokat a funkciókat tölti be, melyet a magyarországi lakóhellyel rendelkező állampolgárok a kormányablakokon keresztül online, vagy a kormányhivatalokban megjelenve intézhetnének. A szervezetek törekvése éppen az, hogy mind az állampolgársági ügyintézés, mind az állampolgársággal rendelkezők számára biztosított egyéb ügyintézés a Demokrácia Központok és a Nemzeti Tanács alkalmazottak segítségével történjen. A magyarországi választások kapcsán is folyamatosan az jelenik meg a diskurzusban, hogy minden potenciális állampolgár és választópolgár forduljon a szervezetek alkalmazottaihoz, mert egy kis hiba (leggyakoribb például az azonosításhoz használt hivatalos iratokon, az anya nevének román és magyar

írásmódjabeli különbségből ered) is az adatok, választási cédula érvénytelenségéhez vezet. Ennek megfelelően sem a regisztráció során, sem egyéb adminisztratív ügyintézés kapcsán nem találkozni a szervezetek hivatalos közleményeiben olyan kéréssel, hogy a kormányablakon keresztül végezzék el ezeket (“Magyarországi választások: új honlap segíti a regisztrációt” 2017).

Sokkal racionálisabb megoldás lenne a szervezetek részéről, hogy ha akár az állampolgársági ügyintézés, akár a magyarországi választásokat megelőző regisztrációs kampány során, olyan felületeket hoznának létre, illetve olyan szóróanyagokat gyártanának, melyek nem a magyarországi kormányközeli stílusjegyeket tartalmazzák csupán, hanem felhívják a helyi választópolgárok figyelmét a szervezetek egyéb tevékenységeire, célkitűzéseire, feladataira. Azonban az a tény, hogy a saját arculati elemeiket ezeken a magyarországi politikai eseményekhez kapcsolódó oldalakon kevésbé használják arra enged következtetni, hogy valójában a szervezetek saját tevékenységeiket is inkább a magyarországi kontextusban végzik, eltávolodva a saját mobilizációs struktúráiktól, a saját érdekeiket háttérbe szorítva, elsődlegesen a magyarországgal egybeeső társadalmi térben járnak el.

Összegzés

Annak érdekében, hogy a további kutatások minél pontosabb képet tudjanak adni a határon túli kisebbségek helyzetéről két analitikus javaslatot fogalmazok meg. Az első szerint az etnikai szervezetek érdekérvényesítésének vizsgálata során figyelembe kell venni mind az anyaállam, mind a területi állam szerepét. Ennek megfelelően a szervezetek romániai politikai közösségen belül elfoglalt helyének, szerepének vizsgálata során is mindenképpen figyelembe kell venni, hogy az anyaállami politikák, milyen hatást gyakorolnak azokra a szervezetekre, melyek az anyaállami politikák végrehajtóiként tevékenykednek Erdélyben. Nem elégséges csupán az anyaállami támogatások szerepét figyelembe venni, hanem azt is külön vizsgálni érdemes, hogy az anyaállami támogatás pontosan hogyan alakította át a szervezetek működését. Akár a szervezetek és választóik kapcsolatát, akár a szervezetek területi államon belüli beágyazottságát, akár egymáshoz való viszonyukat vizsgáljuk a szervezetek működésével kapcsolatos kiindulópontunknak része kell, hogy legyen, hogy az anyaállam, milyen szerepet tölt be a szervezetek működésében. Ugyanígy a mikroszociológiai vizsgálatok esetében, amikor a magyar kisebbségi közösségek tagjainak identitását, társadalmi integrációját vizsgáljuk nem lehetséges figyelmen kívül hagyni, hogy a magyar kisebbségi közösségen belüli magyar állampolgárok az anyaország által irányított szervezeteken keresztül élik meg állampolgárságuk egy jelentős részét.

Az állampolgárság koncepciójának kutatásában, akár összehasonlító állampolgárságkutatás során, akár esettanulmányok tekintetében, elsősorban abban az esetben, ha az állampolgárságot mint a politikai közösség formálóját vizsgáljuk kiemelt figyelmet érdemes fordítani az intézmények szerepére, mivel ezek vizsgálatán keresztül árnyaltabb képet kapunk a politikák teljesülésének következményeiről. Az intézményi szereplők bevonása a vizsgálatba azt teszi lehetővé, hogy az adott állam vagy államok politikai berendezkedésének sajátosságait is figyelembe tudjuk venni, azokban az esetekben is, mikor nem liberális demokráciákat vizsgálunk.

Az állampolgársági ügyintézésrel kapcsolatba hozható szereplők vizsgálata továbbá még egy fontos aspektusára hívja fel a figyelmet a kisebbségi közösségek vizsgálatának. Az erdélyi körülmények vizsgálata specifikusan rávilágít arra, hogy annak ellenére, hogy a kisebb magyar párt, az EMNP a romániai választások tekintetében nem tudja felvenni a versenyt az RMDSZ-szel még sem jelenthető ki egyértelműen, hogy a párt marginális szereplője lenne az erdélyi kisebbségi magyarok közösségének. Ugyanis az illiberális állampolgárság intézménye feltételezi egy az anyaállamtól függő helyzetben tartott intézményrendszer kialakításának lehetőségét, annak érdekében, hogy az állampolgárok az illiberális politikai berendezkedés fenntartóiként megszólíthatókká és irányíthatókká váljanak. Ez azt eredményezi, hogy hiába nem sikeres a romániai politikai térben az EMNP, a magyarországi befolyás alatt működő társadalmi térben igen is fontos szerepet tölt be. Az a tény, hogy az állampolgársági ügyintézésen keresztül 2010 óta elsődlegesen ez a szervezet az EMNT-vel együttesen tartja a közvetlen kapcsolatot a magyar állampolgárokkal, így a magyarországi választásokra leadott legtöbb szavazat is rajtuk keresztül érkezik Magyarországra bizonyítja, hogy legalábbis a magyarországi politikai közösségen belül nem tölt be marginális szerepet. Ez a kettős szerep viszont arra hívja fel a figyelmet, hogy az olyan helyzetekben, mikor az illiberális állampolgárság jelen van a politikai térben, az intézmények vizsgálata más kutatási területek esetében nem csak az állampolgársági politikák, vagy a politikai berendezkedés vizsgálatában elengedhetetlen, hanem egyéb területek esetében is említésre méltó. Ezáltal a tanulmány további kutatási területeknek nyitja meg a lehetőséget, az illiberális állampolgárság e specifikus sajátosságának feltárásával.

A tanulmányban arra tettem kísérletet, hogy felhívjam a figyelmet az illiberális állampolgárságkép sajátosságaira. Elsősorban a Vink által meghatározott formális normák szerepét emeltem ki, melyek az illiberális magyarországi politikai fordulat eredményeképpen tanúskodnak az illiberális állampolgárság koncepciójának sajátosságairól. Amennyiben csupán

a formális normák vizsgálatára törekszünk nem tárható fel teljes mértékben, hogy az állampolgársági szabályozás pontosan milyen gyakorlati következményekkel jár.

Ebben a tanulmányban nem tértem ki külön arra, hogy az állampolgárság és a választójog kiterjesztése milyen fragmentált magyar politikai közösséget hozott létre, csupán arra próbáltam rávilágítani, hogy éppen a Scheppele által tárgyalt autokratikus legalizmus eredményeképpen a magyarországi illiberális fordulat egy olyan állampolgársági intézményt hozott létre, melyben az állampolgárok már nem mint egyének állnak az állammal kapcsolatban, hanem egy közbenső közvetítő intézményrendszeren keresztül alakítja a magyar állam a velük való kapcsolatát. Az állampolgárokkal való hétköznapi kommunikáció e szervezetek feladat, mely következtében az általam tárgyalt erdélyi pártok és civil szervezetek saját érdekérvényesítő képességük és stratégiájuk terhére töltik be ezt a funkciót. Az informális normák érvényesülése így a honosításhoz kapcsolódó erdélyi intézményrendszer vizsgálatával válik egyértelműen tetten érhetővé. Ezáltal rámutattam arra a tényre, hogy az állampolgársági politikák sajátosságait nem csupán a jogszabályi keretek feltárásával, hanem azok hétköznapi gyakorlati megvalósulásának vizsgálatával lehet elemezni.

Bibliográfia

2010. Évi XLIV. Törvény a Magyar Állampolgárságról Szóló 1993. Évi LV. Törvény Módosításáról.
- Bánkuti, Miklós, Gábor Halmai, and Kim Lane Scheppele. 2012. "Hungary's Illiberal Turn: Disabling the Constitution." *Journal of Democracy* 23 (3). <https://www.journalofdemocracy.org/article/hungary%E2%80%99s-illiberal-turn-disabling-constitution>.
- Barna, Gergő, and Tamás Kiss. 2013. *Erdélyi Magyar Fiatalok 2013 - Hungarian Youth in Transylvania - Research Report*. Cluj-Napoc: ISPMN.
- Bauböck, Rainer. 1994. *Transnational Citizenship. Membership and Rights in International Migration*. Aldershot, UK: Edward Elgar.
- . 2003. "Towards a Political Theory of Migrant Transnationalism." *The International Migration Review* 37 (3): 700–723.
- . 2007. "Stakeholder Citizenship and Transnational Political Participation: A Normative Evaluation of External Voting." *Fordham Law Review* 75 (5): 2393.
- . 2018. *Democratic Inclusion: Rainer Bauböck in Dialogue*. Manchester University Press. <https://www.manchesteropenhive.com/view/9781526105257/9781526105257.xml>.
- Beaumont, Elizabeth. 2014. *The Civic Constitution: Civic Visions and Struggles in the Path toward Constitutional Democracy*. 1 edition. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Bozóki, András, and Dániel Hegedűs. 2017a. "A kívülről korlátozott hibrid rendszer. Az Orbán-rezsim a rendszertipológia tükrében." *Politikatudományi szemle* 26 (2): 7–32.
- . 2017b. "An Externally Constrained Hybrid Regime: Hungary in the European Union." *Democratization* 25 (7): 1173–89.
- Brubaker, Rogers. 1992. *Citizenship and Nationhood in France and Germany*.

- . 1999. “The Manichean Myth: Rethinking the Distinction between ‘Civic’ and ‘Ethnic’ Nationalism.” *Nation and National Identity: The European Experience in Perspective*, 55–71.
- Carens, Joseph H. 2003. “Who Should Get in? The Ethics of Immigration Admissions.” *Ethics & International Affairs* 17 (1): 95–110. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7093.2003.tb00421.x>.
- . 2013. *The Ethics of Immigration*. Oxford Political Theory. Oxford: Oxford University Press.
- Chandra, Kanchan. 2004. *Why Ethnic Parties Succeed: Patronage and Ethnic Head Counts in India*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dumbrava, Costica. 2010. “How Illiberal Are Citizenship Rules in European Union Countries?” Working Paper 2010/50. <http://cadmus.eui.eu/handle/1814/14114>.
- “Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács - Regisztráció a Magyarországi Választásokra.” 2014. March 2, 2014. <http://web.archive.org/web/20140302111346/http://emnt.org/regisztracio.html>.
- “Eurotrans Alapítvány Bemutatók.” 2018. 2018. <http://eurotransalapitvany.ro/rolunk/>.
- Faist, Thomas, and Peter Kivisto. 2007. *Citizenship. Discourse, Theory, and Transnational Prospects*. Oxford: Blackwell.
- Gyulai Attila, and Stein-Zalai Juliane. 2016. “Hibrid rezsimek és a szürke zóna.” *Metszetek* 5 (2): 42–59.
- Jenne, Erin, and Cas Mudde. 2012. “Hungary’s Illiberal Turn: Can Outsiders Help?” *Journal of Democracy* 23 (3): 147–55.
- Kiss, Attila. 2015. “Bevándorlás És Állampolgársági Hivatal Válasza Sipos Zoltán Adatigénylésére.” *Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*.
- “Kormányablak.” 2019. *Kormányablak*. 2019. <http://kormanyablak.hu/hu>.
- Körtvélyesi, Zsolt, and Balázs Majtényi. 2017. “Game of Values: The Threat of Exclusive Constitutional Identity, the EU and Hungary.” *German Law Journal* 18 (7): 1721–44.
- Lefort, Claude. 1988. *Democracy and Political Theory*. Translated by David Macey. Cambridge: Polity.
- Levitsky, Steven, and Lucan A. Way. 2010. *Competitive Authoritarianism* by Steven Levitsky. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511781353>.
- “Magyarországi választások: új honlap segíti a regisztrációt.” 2017. 2017. <https://kronika.ro/erdelyi-hirek/magyarorszag-valasztasok-honlap-segiti-a-regisztraciot>.
- Müller, Jan-Werner. 2015. “Populista alkotmányosság: fogalmilag kizárt?” *Fundamentum*, no. 2–3: 41–49.
- . 2016. *What Is Populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Nagy, Aliz. 2016. “Kettős állampolgárság hatása Erdélyben.” In *Kulcskérdések a társadalomkutatásban 2014-2015*. Konferenciakötet. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar.
- “Nemzeti Konzultáció 2018.” 2018. 2018. <https://nemzetikonzultacio.kormany.hu/>.
- Orgad, Liav. 2010. “Illiberal Liberalism Cultural Restrictions on Migration and Access to Citizenship in Europe.” *The American Journal of Comparative Law* 58 (1): 53–105.
- . 2017. “Naturalization.” *The Oxford Handbook of Citizenship*, August. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198805854.013.15>.
- “Partnere Lesz a Magyar Kormánynek Az RMDSZ a Választási Regisztráció Népszerűsítésében.” 2014. <http://Www.Transindex.Ro>. 9, 2014. <http://itthon.transindex.ro/?cikk=22189>.
- Rawls, John. 1971. *A Theory of Justice*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

- Schedler, Andreas. 2013. *The Politics of Uncertainty: Sustaining and Subverting Electoral Authoritarianism*. Oxford Studies in Democratization. Oxford, New York: Oxford University Press. <https://global.oup.com/academic/product/the-politics-of-uncertainty-9780199680320?cc=hu&lang=en&>.
- Scheppele, Kim Lane. 2013. "The Rule of Law and the Frankenstate: Why Governance Checklists Do Not Work - Scheppele - 2013 - Governance - Wiley Online Library." *Governance* 26 (4): 559–62.
- . 2018. "Autocratic Legalism." *University of Chicago Law Review* 85 (2). <https://lawreview.uchicago.edu/publication/autocratic-legalism>.
- Semjén, Zsolt. 2017. "Megvan az egymilliomodik magyar állampolgár." Semjén Zsolt honlapja (blog). November 9, 2017. <http://www.semjenzsolt.hu/2017/11/megvan-az-egymilliomodik-magyar-allampolgar/>.
- "Semjén Zsolt miniszterelnök helyettes válasza Szabó Vilmos képviselő írásbeli kérdésére – K/11826/1." 2013. Országgyűlés Hivatala. <http://www.parlament.hu/irom39/11826/11826-0001.pdf>.
- Szűcs, Zoltán Gábor. 2018. "Mi a jelentősége annak, hogy Magyarországon jelenleg kompetitív autoriter rezsim van?" *Ellensúly - Közéleti folyóirat*, no. 1: 43–54.
- "Tájékoztató Honlapot Indított a Regisztrációról Az EMNT És a Néppárt." 2017. 2017. <http://emnt.org/archivum/tajekoztato-honlapot-inditott-a-regisztracirol-az-emnt-es-a-neppart.html>.
- Tóth, Gábor Attila. 2016. "Demokrácia És Diktatúra Között: Az Autoritarizmus." *Fundamentum*, no. 2–4: 5–18.
- "Ügyintézés - Honosítás És Visszahonosítás." 2019. 2019. https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420011/Honositas_es_visszahonositas20091202.html?ugy=allampesku.html.
- "Választási regisztrációs kampányt indított az EMNT." 2017. 2017. <https://szekelyhon.ro/erdelyi-hirek/valasztasi-regisztracios-kampanyt-inditott-az-emnt>.
- "Választás.Infó – a Magyarországi Választásokról Az Erdélyben Élő Magyar Állampolgároknak." 2018. February 8, 2018. <https://web.archive.org/web/20180208014505/http://valasztas.info/>.
- "Választások 2018. - Regisztráció." 2018. 2018. <http://regisztracio.ro>.
- Vink, Maarten. 2017. "Comparing Citizenship Regimes." In *The Oxford Handbook of Citizenship*. <http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780198805854.001.0001/oxfordhb-9780198805854-e-10>.

© Nagy Alíz

MTA Law Working Papers

Kiadó: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Székhely: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Felelős kiadó: Buda Zsolt főigazgató

Felelős szerkesztő: Körtvélyesi Zsolt

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Kecskés Gábor,

Körtvélyesi Zsolt, Szilágyi Emese

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

E-mail: mta.law-wp@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515